

8 SIVISTYS- JA HYVINVOINTIPALVELUT

Yleisenä tavoitteena on tuottaa ja toteuttaa kuntalaisille ajanmukaiset varhaiskasvatus-, perusopetus- ja hyvinvointipalvelut lähellä asukkaita.

Tavoitteena on ollut kunnan strategian mukaisesti kunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen. Sivistystoimen palvelut on tuotettu tarkoituksenmukaisesti ja taloudellisesti.

Kunnan elinvoimaisuuden sekä asukkaiden aktiivisuuden ja yhteisöllisyyden edistäminen ”yhessä tehen” on ollut keskeistä kaikkien sivistystoimen palvelujen järjestämisessä. Hyvinvoinnin edistämisessä on ollut tärkeällä sijalla myös moniammatillinen yhteistyö.

8.1 Sivistystoimen hallinto

Sivistystoimen hallinnon tehtävänä on mahdollistaa sivistystoimen palvelujen tuottaminen lähellä asukkaita kustannustehokkaasti. Sivistystoimen hallinto on vastannut toiminnan suunnittelusta ja koordinoinnista sekä osallistunut kunnan kokonaisvaltaiseen kehittämiseen yhteistyössä seudullisesti ja muiden toimijoiden kanssa. Sivistys- ja hyvinvointilautakunta on kokoustanut vuoden 2025 aikana kahdeksan kertaa. Sivistystoimenjohtajan tehtävät on jaettu toimialueittain rehtorille ja hallintojohtajalle. Rehtori vastaa perusopetuksesta ja varhaiskasvatuksesta. Hallintojohtajan vastuulla on kirjasto, vapaa-aika, liikunta, kulttuuri, vapaa sivistystyö ja nuorisotyö. He molemmat ovat toimineet esittelijöinä sivistys- ja hyvinvointilautakunnassa oman toimialueensa asioista vastaten. Sivistystoimen osastopalavereita on järjestetty säännöllisesti, mikä on lisännyt toimialan sisäistä tiedonkulkua ja yksiköiden välistä yhteistyötä. Rehtori on osallistunut Päijät-Hämeen seudullisen sivistyspalvelujen ohjausryhmään.

Strategiset tavoitteet vuosille 2025 – 2027 ja niiden toteutuminen			
Sivistystoimen hallinto			
Tavoitteet	Toimenpiteet	Arviointimittarit ja vertailu	Toimenpiteiden toteutuminen ja tulokset
Toimivat ja ajanmukaiset palvelut	Henkilöstön koulutus ja esimiestyön tukeminen	Arviointikyselyjen toteuttaminen eri toimialoilla	Arviointikyselyjä toteutettu toimialoittain
Taloudelliset rakenteet ja toimintamallit	Taloussuunnitelman toteuttaminen	Osavuosikatsaukset/ vertailu talousarvioon	Talousarviota – ja taloussuunnitelmaa toteutettu vastuullisesti

8.2 Varhaiskasvatus ja esiopetus

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ollut edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, oppimista ja hyvinvointia yhdessä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatusta on toteutettu valtakunnallisten säädösten, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja Hartolan linjausten mukaisesti. Päijät-Hämeen ja Hartolan kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmat ovat ohjanneet toimintaamme. Varhaiskasvatusta on

järjestetty päiväkotia Vantussa ja ryhmäperhepäiväkotia Onnimannissa. Vuorohoidon tarvetta ei ole lapsilla ollut. Vuorohoito järjestetään tarvittaessa Onnimannissa. Varhaiskasvatuspaikkoja on ollut riittävästi ja varhaiskasvatuksen tarpeeseen on kyetty reagoimaan nopeasti. Esiopetuksella tarkoitetaan kuusivuotiaille tarjottavaa maksutonta perusopetuslain määrittelemää ja esiopetuksen opetussuunnitelman mukaista opetusta. Esiopetusta on järjestetty päiväkotia Vantussa.

Laadukasta varhaiskasvatusta ei ole ilman riittävää, koulutettua ja hyvinvoivaa henkilöstöä. Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) määrittelee henkilöstön mitoituksen. Varhaiskasvatukseen (540/2018) 1.8.2021 tehdyn muutoksen mukaan henkilömitoituksesta poikkeaminen ei ole mahdollista henkilöstön poissaoloista johtuvista syistä. Mitoituksessa on otettu huomioon myös lasten tuen tarve henkilöstömäärään nähden. Varhaiskasvatuksen tiloissa loppuvuodesta 2025 toimi 61 lasta ja 14 varhaiskasvatuksen työntekijää, sekä Vantussa 1 yhdistelmätyöntekijä. Maaliskuussa 2026 varhaiskasvatuksen tiloissa toimii 64 lasta, joista 13 lasta on esiopetuksessa, joista 9 osallistuu esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen aamuisin ja/tai iltapäivisin.

Tällä hetkellä lapsia on paljon varhaiskasvatuksessa. Lasten määrä tulee vähenemään vasta tulevaisuudessa. Työn määrä ja vaativuus ovat lisääntyneet. Monet varhaiskasvatusuudistukset ja uudet vaatimukset sekä jatkuva kouluttautumistarve aiheuttavat ikääntyvälle henkilöstölle työn kuormittavuutta. Varhaiskasvatuksessa on korostunut ikäjohtaminen, henkilöstön työ- ja toimintakyvyn, jaksamisen ja työstä palautumisen tukeminen. Työstä palautumista on seurattu systemaattisesti viikkopalavereissa. Työhyvinvointia on tuettu kehittämissuunnitelman mukaisesti mm. avoimella ja innostavalla toimintakulttuurilla, selkeillä palaverirakenteilla, oikea-aikaisella tiedottamisella, asioiden ennakkoinnilla ja suunnitelmallisuudella.

Henkilöstön rekrytointi voi olla haasteellista tulevaisuudessa. Lähivuosina henkilöstöä siirtyy eläkkeelle ja uusien työntekijöiden rekrytoinnissa on saatavuuden lisäksi otettava huomioon varhaiskasvatuslaissa määritelty henkilöstön kelpoisuus ja rakenne. Hartolan varhaiskasvatuksen imagoa, näkyvyyttä ja houkuttavuutta on nostettu ja tehty aktiivisesti ja monipuolisesti näkyväksi erilaisissa medioissa mm. Instagramissa ja Lähilehdessä. Vasuista vauhtia tapahtuma syksyllä 2025 järjestetty näkyvyyden ja vaikuttavuuden tueksi. Yhteensä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tapahtumiin vuonna 2025 osallistui 769 henkilöä.

Varhaiskasvatuksen laadulliset tavoitteet on luotu seudullisen kyselyn tuloksiin perustuen. Varhaiskasvatuksen laadunarviointijärjestelmä Valssi otettiin käyttöön loppusyksystä 2023. Valssin avulla arvioidaan ja kehitetään varhaiskasvatuksen laatua vuosittain. Ensimmäinen Valssi-arviointikierros saatiin päätökseen aikataulun mukaisesti helmikuussa 2024. Toinen arviointikierros aloitettiin marraskuussa 2024 ja kehittämissuunnitelma loppuunsaatetaan aikataulun mukaisesti alkuvuodesta 2025. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on laadittu toiminnallisesti ja prosessi oli jatkuva v.2025 saakka.

Jokainen lapsi on oikeutettu saamaan oikea-aikaista tukea kehitykseensä ja oppimiseensa. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tukena toimii monialainen Lasten Kuntoutustyöryhmä LaKu / esiopetuksessa Opiskeluhoitoryhmä OHR.

Esiopetuksen opiskeluhoitoa on toteutettu opiskeluhoitosuunnitelman mukaisesti. Varhaiskasvatusikäisten lasten monialainen kuntoutustyöryhmä on kokoontunut säännöllisesti. Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt 20 000 € valtioneuvoston varhaiskasvatuksen koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäviin toimenpiteisiin varhaiskasvatuksen erityisopettajan palkkaamiseksi. Myönnetyn avustuksen käyttöaika oli 31.12.2024 saakka. Hankerahalle haettiin ja saatiin jatkoa vuoteen 2027. Varhaiskasvatuksen erityisopettajaresurssilla on mahdollistettu ja varmistettu henkilöstön osaaminen ja lapsen oikeus saada oikea-aikaisesti yleistä, tehostettua tai erityistä tukea. Esiopetuksessa tuki toteutetaan ryhmäkohtaisena tai lapsikohtaisena tukena. Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Esi- ja

perusopetuksen tuen muutokseen olemme valmistautuneet jo syksyn 2024 aikana. Esiopetuksen opetussuunnitelma ja opiskeluhoitosuunnitelma on päivitetty ja otettu käyttöön 1.8.2025. Opetushallituksessa on valmistelussa useita perustapäivityksiä varhaiskasvatukseen ja esi- ja perusopetukseen. Muutosmääräyksiä annettu joulukuussa 2025 ja seuraava muutosmääräys tulossa maaliskuussa 2026. Muutokset tulevat voimaan pääosin elokuussa 2026.

Huoltajien tueksi on palvelutietovarannon kautta koottu Hartolan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen palvelut. Omaperhe.fi palveluita (sähköinen perhekeskus) on aktiivisesti markkinoitu huoltajille.

2024 on laadittu varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen talouden tasapainotussuunnitelman mukainen budjetti ja sitä on tarkoin noudatettu. Määräaikaisen henkilöstön kulut ovat suuret, koska sijaisia on ollut välttämätöntä hankkia vuosilomille ja yllättäviin poissaoloihin. Vuonna 2025 on jatkettu talouden tasapainotussuunnitelman mukaisesti. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen konkreettiset säästöt ovat kohdistuneet rakennuksiin ja alueisiin, koulutus- ja kulttuuripalveluihin, henkilöstön koulutuspalveluihin ja kalustehankintoihin. Tavoitteisiin olemme päässeet tiedolla johtamisella, suunnitelmallisuudella ja asioiden ennakkoinnilla. Olemme panostaneet toimivaan viestintään, henkilöstön hyvinvointiin ja varhaiskasvatuksen laatuun. Turvallisuudesta ja lakien ja asetusten noudattamisesta emme voi tinkiä.

Strategiset tavoitteet vuosille 2025-2027 ja niiden toteutuminen			
Tavoitteet	Toimenpiteet	Arviointimittarit	Toteutuneet toimenpiteet ja tulokset
Työntekijöiden työtyytyväisyyden säilyttäminen	Suunnitelmalliset ja tavoitteelliset palaverirakenteet mahdollistaneet yhteisen keskustelun, toiminnan ennakkoinnin, suunnittelun ja arvioinnin. Selkeä ja ennakoiva viestintä ja tiedottaminen tukenut voimavaroja kohdata myös muutoksia ja haasteita arjessa. Lähiesihenkilötyössä korostunut avoimuus, tasa-arvo, aktiivisuus, innostavuus ja osallisuus.	Työhyvinvointikysely, työhyvinvoinnin kehittämissuunnitelma ja kehityskeskustelut	Henkilöstön työhyvinvointi on pysynyt hyvänä. Työstä palautumista seurattu viikoittain viikkopalavereissa. Pedagogisissa palavereissa korostettu ja nostettu esiin merkitykselliset dialogit ja niiden merkitys. Kehut, kiitokset, kannustus ja onnistumisten korostaminen ollut merkittävässä roolissa arjessa
Varhaiskasvatuksen laadullisten tavoitteiden toteutuminen	Leikkiin kannustava toimintakulttuuri vahvistunut Digikasvatuksen laadunseuranta toteutunut	Valssi arviointi ja kehittämissuunnitelma , Seudullinen kysely ja Seikkaillen Päijät-Hämeessä peli Valssi arviointi ja kehittämissuunnitelma	Leikkiympäristöjä kehitetty ja aikuisen moninainen rooli leikeissä kehittynyt Ohjelmointiosaamista ja digitaitoja vahvistettu tutkimalla, opettelemalla, kokeilemalla ja tarjoamalla monipuolisia

	Vastavuoroisen vuorovaikutuksen laadunseuranta toteutunut	Valssi arviointi ja kehittämissuunnitelma	mahdollisuuksia lapsille tärkeiden ja tuttujen arjen asioiden äärellä. Kielellisen ja kehollisen ilmaisun ohjaamisen kokonaisvaltaisuuden merkitystä kehitetty ja korostettu lasten arjessa. Lapset kohdattu vielä entistä yksilöllisemmin, jotta kielellisen vuorovaikutuksen harjoittelu ja tukeminen on mahdollistunut. Lapsi saanut aidon kokemuksen olla osa ryhmää ja yhteisöä sekä siinä tapahtuvaa vuorovaikutusta lapsen omista lähtökohdista käsin. Lapsilla on ollut mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä liittyviin asioihin sekä tulla ymmärretyksi ja hyväksytyksi omana itsenään
	Lasten osallisuuden kokemukset lisääntyneet	Seikkaillen Päijät-Hämeessä peli	
	Toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman toteuttaminen toteutunut	Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma	Kiinnitetty erityisesti huomiota kasvattajan omaan toimintaan, vuorovaikutukseen, ohjaukseen, lasten osallisuuteen, materiaaleihin sekä huoltajien kohtaamiseen
Varhaiskasvatuksen arvioinnin kehittäminen	Varhaiskasvatuksen laadun ja arvioinnin vuosikello luotu henkilöstön työn tueksi	Vuosikellon toteutumisen ennakointi ja seuranta	Vuosikelloa seurattu, toteutettu ja arvioitu suunnitelmallisesti
Hartolan varhaiskasvatuksen näkyväksi tekeminen	Instagramin aktiivinen käyttö ja sisällön monipuolinen tuottaminen	Instagramin seuraajaluvut ja saatu palaute	Sisällön laatua ja monipuolisuutta arvioitu systemaattisesti. Lisätty Instagram oikeudet esiopetusryhmälle
Hartolan varhaiskasvatuksen imagon, työnantajakuva ja	Näkyvyyttä erilaisissa medioissa toteutettu	Suositteluindeksi (työtyytyväisyyskysely)	Näkyvyyttä ja vaikuttavuutta lisännyt myös Kanta ja Päijät-Hämeen LOISTO -

haluttavuuden lisääminen		verkoston koordinoituvastuu 2025
--------------------------	--	----------------------------------

Kotihoidontuki

Kotihoidon tukea myönnetään vanhemmalle tai muulle huoltajalle, jonka alle 3-vuotias lapsi ei ole kunnan järjestämässä varhaiskasvatuksessa (päivähoidossa). Lasta voi hoitaa jompikumpi vanhemmista tai muu hoitaja (esim. sukulainen). 1.8.2017 Hartolan kunta on myöntänyt hakemuksesta kuntalisää. Talouden tasapainottamissuunnitelman mukaisesti Sivistys- ja hyvinvointilautakunta on kokouksessaan 5.9.2024 päättänyt kuntalisän lakkauttamisesta siten, että kuntalisän maksaminen on päättynyt 31.7.2025.

Lasten kotihoidon tuen kustannukset ja lasten määrä vuosina 2017–2025 sekä varatut määrärahat.

Lasten kotihoidon tuen määrät vuosina 2017-2025		
Vuosiluku	Keskimäärin lapsia	Kotihoidon tuen määrä
2017	30	sis. kuntalisä 104 160 €
2017	9	2 943 €
2018	33	sis. kuntalisä 119 340 €
2018	9	18 840 €
2019	28	sis. kuntalisä 104 042 €
2019	9	12 210 €
2020	28	sis. kuntalisä 88 022 €
2020	10	11 220 €
2021	25	sis. kuntalisä 150 332 €
2021	(lapsia/kuntalisä) 24	27 266 €
2022	24	116 106 €
2022	(lapsia/kuntalisä) 11	23 117 €
2023	18	74 160 €
2023	(lapsia/kuntalisä) 3	7 360 €
2024	25	102 249 €
2024	(lapsia/kuntalisä) 9	14 440 €
2025	22	sis.kuntalisä 7/2025
2025	(lapsia/kuntalisä) 7	7 900 €

*Lapsia keskimäärin kuukaudessa.

8.3 Perusopetus

Perusopetuksessa on noudatettu valtakunnallista opetussuunnitelmaa (2016), jossa korostuu oppilaiden osallisuus, digitalisaation tuomat mahdollisuudet ja laaja-alainen osaaminen. Sittenmin opetussuunnitelmaa on vaihteittain uudistettu mm. arvioinnin, käyttäytymisen, kurinpitotoimien, tehostetun opinto-ohjauksen, opiskeluhoillon, tuntijaon, oppimisen tuen ja älylaitteiden käytön rajaamisen osalta. Keväällä 2025 Hartolan opetussuunnitelma on siirretty ePeruste-palveluun, mikä on helpottanut muutosten päivittämistä.

Opetustoimen strategisena painopisteenä on ollut laadukkaan esi- ja perusopetuksen (0-9 lk) turvaaminen ja yhtenäiskoulun säilyttäminen Hartolan kunnassa. Yläkoulun aineenopetus ja valinnaisaineet on järjestetty pätevien opettajien voimin, ja taito- ja taideaineiden tarjonta on säilytetty. Opettajaresursseihin ei ole tehty vähennyksiä. Seudullista yhteistyötä on lisätty koulutusten kautta, ja etäyhteyksin toteutettu kielikerho lv. 24-25 yhdessä Sysmän kanssa on tarjonnut mallin pienenevien ikäluokkien opetuksen järjestämiseen

Digitaalisia oppimisympäristöjä ja laitteita on hyödynnetty laajasti, ja opettajien digi- ja tekoälyosaamista on vahvistettu. Talouden tasapainottamissuunnitelman asettamat paineet vähentää oppimateriaali- ja tarvikemäärärahoja ovat toteutuneet maltillisesti, vähennys on ollut n. 4000 euroa.

Valtioneuvoston asetuksen mukaisesti 1.8.2024 perusopetukseen on lisätty 1 vuosiviikkotunti B1-kieleen (ruotsi) yläkouluun. Hartolassa yhden oppitunnin lisäys ei ole lisännyt yläkoulun kokonaistuntimäärää, sillä olemassa olevaa tuntijakoa on ollut mahdollista muokata. 1.8.2025 voimaan tullessa tuntijakouudistuksessa perusopetusta on edelleen parannettu lisäämällä 3 vuosiviikkotuntia luku- ja kirjoitus- sekä laskutaidon opetukseen alakoulussa luokille 1-3 laajentamatta opetussuunnitelmaa. Hartolan perusopetuksen tuntijaossa tämä on merkinnyt yhden lisätunnin tarvetta tuntikehykseen, jotta asetuksen mukainen minimitaso on pystytty täyttämään.

Oppilaat ovat saaneet oppimisen tukea pääosin inklusion periaatteella laaja-alaisten erityisopettajien ja koulunkäynninohjaajien avulla. Keväällä 2025 tehostettua tukea sai 20 % ja erityistä tukea 8,1 % oppilaista. 1.8.2025 uusi oppimisen tuen rakenne on korvannut kolmiportaisen tuen. Uudistuksen keskeisenä lähtökohtana on ollut siirtää tuen painopistettä varhaiseen ja oikea-aikaiseen tukemiseen. Uusi rakenne muodostuu oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä, ryhmäkohtaisesta tuesta ja oppilaskohtaisesta tuesta. Siirtymäkaudella (1.8.25-1.8.2026) uudet oppilaskohtaisen tuen päätökset tehdään kevätlukukaudella 2026.

Tuen uudistus on vaatinut yhteisön toimintakulttuurin tietoista tarkastelua, sen kehittämistä ja arvioimista omassa yhteisössä. Oppimisen tuen palvelut ja muu opiskeluhuolto ovat vaatineet myös taloudellista panostusta. Pieni ryhmäkoko sekä koulunkäynninohjaajien ja varhaisen tuen asiantuntijan työ ovat oppimisen tuen toteuttamisessa ja oppilaiden hyvinvoinnin tukemisessa ensiarvoisen tärkeitä. Hartolan valtuuston hyväksymän talouden tasapainottamissuunnitelman mukaisesti koulunkäynninohjausresurssia on kuitenkin supistettu mm. vähentämällä ohjaustunteja, mikä on ollut ristiriidassa oppimisen tuen uudistamisen kanssa. Perusopetuksessa tärkeänä tavoitteena on huolehtia lakisääteisen tuen resurssien riittävydestä myös jatkossa. OKM:n vuosille 2024–2027 myöntämän tasa-arvorahoituksen (yhteensä 150 000 euroa) myötä perusopetukseen on ollut mahdollista palkata resurssiopettaja samanaikaisopetukseen ja jakotunteihin, ja näin parantaa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä ja tehostaa ryhmämuotoisesta tukea. Toinen puoli hankeavustuksesta on kohdennettu varhaiskasvatuksen erityisopettajan palkkaamiseen.

Lukuvuonna 24-25 opetustoimen keskeiset tavoitteet ovat kohdentuneet turvalliseen oppimisympäristöön ja työrauhaan sekä kestäväan kehitykseen arjen valintojen ja niiden näkyväksi tekemisen kautta. Tavoitteena on ollut tehdä yhdessä hyvää osallisuuden, ympäröivään yhteisöön jalkautumisen ja yhteistyön avulla. Lukuvuonna 25-26 opetustoimen keskeisenä tavoitteena on aktivoida koulupäivää niin oppitunneilla, välitunneilla kuin harrasteissakin. Esimerkiksi täysi mobiililaitekiello, liikunta-aktiviteetit välituntisin, koulunuorisotyö ja kerhotoiminta ovat toimineet tällaisina aktivaattoreina. Lisäksi koulurakennukset ja -tilat ovat turvalliset ja nykyaikaiset, ja laajennettu piha-alue palvelee välitunti- ja lähiliikuntaa.

Oppilaiden koulutyöhön sitoutumista on edistetty yhdessä tekemisen, aktiivisen osallisuuden ja vaikuttamisen kautta. Oppilaiden osallistumista ja läsnäoloa on vahvistettu opiskeluhuollon, varhaisen tuen asiantuntijan, koulunuorisotyön, hyvinvointituntien, tunne- ja vuorovaikutustaitojen sekä kerho- ja oppilaskuntatoiminnan kautta. Poissaoloihin on puututtu seudullisen mallin mukaisesti ja tilastoitu neljä kertaa lukuvuodessa.

Talouden tasapainottamistoimet ovat lopettaneet koulun kesätoiminnan ja supistaneet iltapäivätoimintaa (12–15 oppilasta, klo 13–16) sekä sen ohjaajaresurssia. Iltapäiväkerho ei ole kunnalle velvoittavaa lakisääteistä toimintaa, mutta palautteen perusteella sen merkitys pienille oppilaille ja heidän perheilleen on erittäin suuri. Sen toiminnan jatkuvuuden turvaaminen on ollut myös yhteisenä tahtotilana sivistystoimessa.

Hyvinvointialue vastaa psykologi-, terveydenhoitaja- ja kuraattoripalveluista. Vuonna 2025 kuraattori ja terveydenhoitaja ovat olleet koululla yhden päivän viikossa, ja psykologi konsultoivassa roolissa. Koulun oma opiskeluhoollollinen tuki varhaisen tuen asiantuntijan, koulunkäynninohjaajien ja koulunuorisotyöntekijän kautta on ollut tärkeä lisä hyvinvointialueelta saatuun opiskeluhoollon resurssiin. Koulunuorisotyö jatkuu uuden hankeavustuksen turvin osa-aikaisena. Hyvinvointityössä on panostettu tulevaisuuden uskon luomiseen, koulupoissaolojen vähentämiseen sekä koulumotivaation ja -viihtyvyyden lisäämiseen.

Hyvinvoiva oppilas ja koulu tarvitsevat myös hyvinvoivan henkilöstön. Työn kuormittavuus ja stressi opetustyössä on kovaa. Työhyvinvointia vahvistaa positiiviset tunteet, kuten työhön kiinnittyminen tai työstä palautuminen. Tähän on tarvittu sekä ryhmätason että yksilöllistä tukea. Avoimuus, asioiden jakaminen ajoissa, kokoukset ja yhteiset keskustelutilaisuudet koko työyhteisönä ja pienryhmissä ovat olleet tarpeen. Taloudellisia resursseja on kohdennettu työyhteisöön ja työhyvinvoinnin kehittämiseen, erityisesti täydennyskoulutuksen ja tyhy-toiminnan keinoin.

Strategiset tavoitteet vuosille 2025–2027 ja niiden toteutuminen			
Tavoitteet	Toimenpiteet	Arviointimittarit	Toteutuneet toimenpiteet ja tulokset
Lasten ja nuorten oppimisen, kasvun ja kehityksen edistäminen ja tukeminen	Oppimisen rohkaiseva tukeminen ja kouluun kiinnittyminen erityisopetus/oppimisen tuki ja koulunkäynnin ohjaus seudullisen poissaolomallin toteuttaminen opiskeluhoolto- ja koulunuorisotyö	Erityisopetuksen/oppimisen tuen tunnit ja kerroin, koulunkäynninohjaajien määrä/tunnit Poissaolomäärien seuraaminen ja varhainen puuttuminen Yhteisöllinen ja yksilöllinen opiskeluhooltotyö, Opiskeluhoollon Mitä kuuluu -kyselyt ja huoltajakyselyt, ruokahuollon kyselyt	Erityisopetus 48 h/vko, resurssiopettaja 24h/vko yleis- ja erityisopetuksessa, 4 koulunkäynninohjaajaa Poissaolomäärien tilastointi 4 krt/lukuvuosi, varhaisen puuttumisen lomake wilmassa Ohr-toiminta säännöllistä, Opiskeluhoollon Mitä kuuluu -kyselyt ja huoltajakyselyt toteutettu luokittain Ruokahuollon kysely syksy 2025

terveyden ja hyvinvoinnin tukeminen	Kouluterveyskyselyt	Kouluterveyskyselyt toteutettu v. 2025 (luokat 4-5 ja 8-9)
oppilaiden kohtaaminen	koulunuorisotyö, oppilaskuntatoiminta	Koulunuorisotyöntekijä 3 pv/vko, syksy -25. Aktiivinen oppilaskuntatoiminta
varhainen tuki ja ennalta ehkäisy	Varhaisen tuen asiantuntija Hyvinvointi-, tunne- ja vuorovaikutustunnit Varhaisen puuttumisen lomake wilmassa	Varhaisen puuttumisen lomakkeiden hyödyntäminen Hyvinvointi-, tunne- ja vuorovaikutustunteja toteutettu varhaisen tuen asiantuntijan ja koulunuorisotyöntekijän ohjaamana
henkilökunnan koulutus	Koulutussuunnitelma	Toteutettu koulutussuunnitelman mukaisesti
vanhemmuuden tuki	vanhempainillat , tapaamiset	Vanhempainillat, luokittaisia/henkilökohtaisia vanhempain tapaamisia, kodin ja koulun päivä la 13.9.25. Seudullisia verkkovanhempainiltoja eri teemoista.
Syrjäytymisen ja kiusaamisen ehkäisy		
Kiva koulu -ohjelma	Kiva Koulu -kysely	Kiva-koulun kysely toteutettu maaliskuussa 2025
oppilaskuntatoiminta/ oppilaiden osallisuus	Kouluterveyskyselyt Oppilaskunnan hallituksen kokoukset Oppilaille järjestettävien tapahtumien määrä koulunuorisotyöntekijän, etsivän nuorisotyöntekijän ja srk:n nuorisotyöntekijän tapaamiset/kohtaamiset koululla	Kouluterveyskyselyt kevät 2025 (luokat 4-5 ja 8-9) Aktiivinen oppilaskuntatoiminta, tapahtumia ja tilaisuuksia lukuisia lukuvuoden aikana
koulun nuorisotyö	Koulun oma kerhotoiminta, Harrastamisen Suomen mallin kerhotoimintaa, koululla omat kerhovastaavat	Koulunuorisotyöntekijä syksystä -25 alkaen, 3 pv/vko
kerhotoiminta iltapäivätoiminta		Iltapäivätoimintaa klo 13-16 (lk 1-2), toteutettu harrastekerhoja ja välkäratoimintaa suunnitelman mukaisesti
hyvinvointi-, tunne- ja vuorovaikutustunnit	Hyvinvointi-, tunne- ja vuorovaikutustuntien määrä Varhaisen tuen asiantuntijan oppitunnit/ryhmätapaamiset	Hyvinvointi-, tunne- ja vuorovaikutustuntien toteutuminen suunnitellusti

	Monikulttuurisuuden ja suvaitsevaisuuden edistäminen suvaitsevaisuus- kasvatus kotikansainvälisyys kulttuurikasvatus Lasten ja nuorten osallisuuden edistäminen oppilaskuntatoiminta, osallisuus ja vaikuttaminen kerhotoiminta välkkäritoiminta	Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma Kulttuurikasvatussuunnitelma Oppilaskuntatoiminta, lasten parlamentti, nuorisovaltuusto Kerhojen määrä, osallistumisaktiivisuus, hankesuunnitelma ja -raportti Välkkäreiden pitämät ohjatut välitunnit, välkkärikoulutus	Toteutettu tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa Kulttuurikasvatussuunnitelman mukaista toimintaa Oppilaat osallistuneet yhteistoimintaan, erilaisiin tapahtumiin ja vaikuttamiseen mm. koululaisten adressi/vetoamus koulunuorisotyön jatkamiseksi Toteutuneet kerhotoiminnan suunnitelman mukaan (vuosittaiset hankeraportit) Toteutuneet suunnitelman mukaan, seuraava välkkärikoulutus kevät 2026
Monipuolinen ja laadukas opetus	Opetussuunnitelman ja toimintasuunnitelmien toteuttaminen pätevät opettajat ja ohjaajat pienet opiskeluryhmät monipuolinen opetus- ja valinnaisainetarjonta jatko-opintovalmiuksien turvaaminen/tehostettu oppilaanohjaus etsivä nuorisotyö	Opetustunnit/ oppilas Koulupudokkaiden määrä Perusopetuksen seudullinen arviointi Jatko-opintoihin sijoittuminen	Opetustunnit/ oppilas lv 2024-25: 2,34h/opp. lv 2025-2026: 2,30h/opp. Ei koulupudokkaita: peruskoulun päättötodistuksen saaneet 9/9= 100% Perusopetuksen seudullinen arviointi toteutettu 2/2024, seuraava arviointikysely keväällä 2026. Jatko-opintoihin sijoittuminen: Kaikki peruskoulun päättäneet nuoret saaneet jatko-opiskelupaikan, 9/9. Etsivä nuorisotyöntekijä tavannut/haastatellut koululla 9. luokkalaisia.

	digitaitojen parantaminen	Digitaitokyselyt	Ei toteutettu v. 2025
Hyvinvoiva ja työhönsä sitoutunut henkilöstö	Työhyvinvoinnin ja osallisuuden parantaminen fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten työolosuhteiden parantaminen kehityskeskustelut täydennyskoulutus ja työnohjaus tyhy-toiminnan monipuolistaminen	Henkilöstökyselyt/ työhyvinvointikyselyt Seudullinen arviointi, caf-itsearviointi riskikartoitukset, terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin tarkastus Koulutussuunnitelma, täydennyskoulutukseen osallistuminen Tiimien arvioinnit	Kunnan työhyvinvointikysely toteutettu syksyllä 2025, Esi- ja perusopetuksen seudullinen arviointi 2/2024 (seuraava 2/2026), Caf-itsearviointi 4/2025 (seuraava 4/2027) riskikartoitus kevät 2025, oppilaitoksen terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin tarkastus 1/2025. Toteutettu tammikuu-maaliskuussa 2025 Henkilöstö on osallistunut täydennyskoulutukseen koulutussuunnitelman mukaisesti. Työnohjausta ei ole käytetty 2025. Tiimien arvioinnit toteutettu lukukausittain. Koulun tyhy-tiimi on järjestänyt työhyvinvointia ja yhteisöllisyyttä tukevaa toimintaa.
	Tehtävien hoitaminen tehokkaasti ja taloudellisesti henkilöstö- ja toimintasuunnitelman yhteensovittaminen opetusryhmien järkevä muodostaminen	Kustannukset euroa/oppilas Keskimääräinen ryhmäkoko Opettajien ja koulunkäynninohjaajien määrä/ työtunnit tuntikehys Erityisopetuksen/ ryhmäkohtaisen tuen (kerroin) ja oppilaskohtaisen tuen mukaiset ryhmät	Kustannukset euroa/oppilas: 19252 €/opp. (TP 2024) Keskimääräinen ryhmäkoko 15,2 opp. Talouden tasapainottamisen toimenpiteitä jatkettu v. 2025: ip-toiminnan tehostaminen ja koululaisten kesätoiminnan lakkautus. Toteutettu syyslukukaudesta 2025 alkaen uuden oppimisen tuen mallin mukaista ohjetta opetusryhmien muodostamiseksi.

	hanketoiminta	Aktiivinen hanketyö, hankeavustusten suunnittelu, toteutus ja raportointi	Tasa-arvo hanke 24-27/ perusopetus ja varhaiskasvatus, koulun kerhotoiminnan hanke, uimaopetuksen vahvistamisen hanke, koulunuorisotyön hanke (nuorisotoimi)
	kiinteistön järkevä ja monipuolinen käyttö	Tilojen käyttöaste koulupäivän aikana ja muu käyttö	Tiloja käytetty joustavasti ja monipuolisesti koulupäivän aikana klo 8/9-15. Iltapäivätoiminta laajennusosan luokkatiloissa ja monitoimiallassa. Iltakäyttöä/harrasteryhmiä eri luokkatiloissa ja Hovikko-aulassa.

TUNNUSLUKUJA

	TP 2023	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TA 2027	TA 2028
Oppilasmäärä 20.9. ka	139	134	136,5	138	134	138
€/oppilas ilman vammaisopetusta	22 663					
€/oppilas sisältää vammaisoppilaat	22 909	19 252	-			
Ryhmäkoko (oppilasmäärä 20.9.)	13,9	14,9	15,2	15,3	14,9	15,3

Kustannukset (ilmoitettu tuhat €/opp.) tilastointipäivänä 20.9. Oph:n raportilta saatavilla edellisen vuoden oppilaan hinta. 26.09.2025 OPH:n raportti vuoden 2024 kustannuksista. <https://vos.oph.fi/rap>

8.4 Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelut

Perustehtävänä on tuottaa laadukkaita kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalveluita, jotka edistävät asukkaiden kokonaisvaltaista hyvinvointia ja lisäävät yhteisöllisyyttä.

KULTTUURIPALVELUT

Monipuoliset kulttuuripalvelut vahvistavat yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä paikallista identiteettiä. Rikas paikallinen kulttuuritoiminta luo edellytyksiä hyvinvoinnin kokemuksellisuudelle lisäten yhteisöllisyyttä ja kunnan lumo-, veto- ja pitovoimaa. Vaikka talouden tasapainottaminen vaikutti myös

kulttuuripalveluiden toimintaan, toimintavuoden aikana oli tarjolla monipuolisia ja laadukkaita kulttuuripalveluiden omia ja eri toimijoiden kanssa toteutettuja tapahtumia ja toimintaa mm.: yhteislaulutilaisuus, erilaiset konserttiyhteistyöt, Hartolan kunnan Itsenäisyyspäiväjuhlat, Jouluvaellus, Maarianvaaran teatterin ja Superteatterin vierailut, HartolaJazz, lasten ja lapsiperheiden konserttiretki, kolme teatteriretkä, kaksi taideretkeä Ateneumiin, kolme Lasten kulttuurikeskus Efektin kulttuurivierailut varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen kulttuurikasvatussuunnitelman mukaisesti.

Kesän aikana oli pelattavissa Elina Backmanin Kun kuningas kuolee dekkariin perustuva Mitä tapahtui Laura Malmille? ulkoilmapakopeli. Hartolan kulttuuripalvelut toimi mahdollistajana useissa vuoden aikana järjestetyssä tilaisuuksissa. Tapahtumatoimijoiden kulttuurikahvit järjestettiin vuoden aikana kahdesti ja Tainionvirran löylyt -tapahtumakokonaisuuden suunnittelu aloitettiin vuoden lopussa.

Hartolan kunta on mukana Päijät-Hämeen kuntien yhteisessä lastenkulttuurikeskus Efektin toiminnassa ja teki yhteistyötä valtakunnallisesti toimivan Konserttikeskuksen kanssa. Hartolan kunta osallistui myös Päijät-Hämeen liiton koordinoimaan kuntien kulttuuritoiminnan alueelliseen kehittämistehtävään 1.1.2023-31.12.2024, jonka jatkoaika ulottui myös vuoden 2025 puolelle. Tavoitteena hankkeessa oli edistää kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä sekä luoda edellytyksiä ammattimaiselle taiteelliselle työlle ja toiminnalle maakunnassa. Hankkeen päättymisen jälkeen kuntien ja maakuntaliiton välinen kulttuurin yhteistyö on jatkunut verkkaisesti. Vuoden 2025 aikana selvitettiin maakunnallisesti myös Kaikukortti-palvelun käyttöönottoa. Hankerahoitus jäi saamatta ja asiaan liittyvät selvitystyöt jatkuvat.

Loppuvuodesta kulttuuripalveluissa järjestettiin tasavertaisia ja monipuolisia osallistumismahdollisuuksia kulttuuritoimintaan myös ostopalveluna. Taidetila Taikulla ja Nuortentalo Nurkalla toteutettiin taide- ja kulttuurisisältöjä. Tämän toiminnan pääkohderyhminä olivat Hartolan varhaiskasvatus, lapset ja nuoret sekä vapaa taideryhmä. Tavoitteena toiminnassa oli taiteen saatavuuden ja saavutettavuuden lisääminen, kuuluuhan taide kaikille.

Strategiset tavoitteet vuosille 2025-2027 ja niiden toteutuminen			
Tavoitteet	Toimenpiteet	Arviointimittarit	Toteutuneet toimenpiteet ja tulokset
Kulttuurin ja taiteen avulla luodaan asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä paikallista ja alueellista elinvoimaa.	Kulttuurin ja taiteen yhdenvertaisen saatavuuden edistäminen tapahtuu monipuolisia sisältöjä ja toimintaa kaikenikäisille tarjoamalla.	Osallistujapalautteet ja taitelijapalautteet. Laadullinen arviointi auttaa ymmärtämään, miten palvelut koetaan, millaisia merkityksiä ne tuottavat ja miten toimintaa voidaan kehittää saavutettavammaksi ja vaikuttavammaksi.	Monipuolisen taide- ja kulttuuritoiminnan totuttaminen. Taiteilijoiden, työntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden havainnot ja asiantuntija-arviot kehittivät toimintaa. Osallistujilta kerättyjä toiveita ja palautteita hyödynnettiin toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.
	Edellytysten luominen taiteen ja kulttuurin tekemiselle ja kokemiselle.	Osallistujapalautteet ja taitelijapalautteet. Laadullinen arviointi auttaa ymmärtämään, miten palvelut koetaan, millaisia merkityksiä ne tuottavat ja miten toimintaa voidaan kehittää saavutettavammaksi ja vaikuttavammaksi.	Taiteilijoiden, työntekijöiden, osallistujien ja yhteistyökumppaneiden palautteet, havainnot ja asiantuntija-arviot tärkeässä roolissa kulttuurityön suunnittelussa ja toteutuksessa. Toimintamuotoina mm. tapahtumayhteistyöt, taideretket, TAIKKU-taidetoiminta, avustukset ja toiminnan mahdollistaminen.
	Kulttuurikasvatussuunnitelman toteuttaminen yhtenäiskoululla ja varhaiskasvatuksessa.	Kulttuurikasvatussuunnitelman toteutuminen.	Kulttuurikasvatussuunnitelman toteutettiin varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa.

LIIKUNTAPALVELUT

Liikuntapalveluissa luotiin edellytyksiä liikkumiselle järjestämällä palveluja ja tarjoamalla tukea ja mahdollisuuksia elämänsä eri vaiheissa tapahtuvalle fyysiselle aktiivisuudelle. Yhteistyötä tehtiin paikallisesti, kuntien välillä ja alueellisesti.

Liikuntaneuvonta ja liikunnanohjauspalvelut ostettiin paikallisilta liikunta-alan yrittäjiltä (Joogapunktio, Tmi Meelia ja Tmi LaKaroliina). Hartolan ja Sysmän kuntien välistä hankeyhteistyötä jatkettiin. Hartola ja Sysmä liikkeelle III -hankkeelle saatiin 10 000 euroa avustusta, ja Suomi Liikkeelle -ohjelman avustusta Hartolan ja Sysmän liikuntaneuvonta -hankkeelle saatiin 9000 euroa.

Padel-, monitoimi- ja tenniskenttien avajaiset järjestettiin 28.6.2025, ja kenttien käyttö oli varsinkin kesäkuukausina runsasta. Kevät- ja syyskaudella järjestettiin jo tuttuun tapaan viikoittaiset uimahalliretket Sysmään. Liikuntapaikkojen lakisääteinen turvallisuusdokumentointi selvityksineen laadittiin kesällä yhteistyössä teknisen toimen kanssa, ja Liikuntamajan pelastussuunnitelma päivitettiin. Liikuntapaikkojen hinnastot päivitettiin 18.11.2025 lautakunnan kokouksessa tulemaan voimaan 1.1.2026 alkaen.

Liikuntapalveluiden talousarviossa huomioitiin talouden tasapainottamissuunnitelma. Liikuntamajan käyttöön 65 vuotta täyttäneille asetettiin 1.1.2025 alkaen alennettu maksu (50 e / kausi, 100 e / vuosi) kahden maksuttoman vuoden jälkeen. 65 v. täyttäneistä 59 palautti kulkulätkän vuodenvaihteessa 2024–2025 (panttimaksujen palautus 590 euroa), ja 65 v. täyttäneillä oli 48 lätkää syksyllä 2025 (tuloja noin 4800 euroa vuodelta 2025, sillä oletuksella, että kaikilla heillä kausimaksut kevään ja syksyn).

Tulot Liikuntamajan kausimaksuista (ilman panttimaksuja) olivat 15 895,66 euroa vuonna 2025, ja Liikuntamajalla oli kaikkinsa 8175 kirjattua käyntikertaa vuoden aikana.

Strategiset tavoitteet vuosille 2025-2027 ja niiden toteutuminen			
Tavoitteet	Toimenpiteet	Arviointimittarit	Toteutuneet toimenpiteet ja tulokset
Kaikenikäisten kuntalaisten liikunta-aktiivisuuden edistäminen	Liikuntaneuvonta ja matalan kynnyksen liikuntaryhmät tukevat liikunnallisten ja terveellisten elämäntapojen omaksumisessa. Liikuntaneuvontaan sujuvampi kirjaamiskäytäntö ja asiakasohjaus. Tarjolla on erilaiset liikkujat huomioivaa liikuntatoimintaa. Liikuntapalvelut ovat saavutettavia ja monipuolisia. Turvataan riittävät resurssit ja ammattitaitoinen ohjaus.	Osallistujapalaute Osallistujamäärät Kuntotestitulokset Laadullinen arvio	Liikuntaneuvonnassa 43 asiakasta, huomattavasti enemmän kuin kahtena edellisellä vuonna (5 ja 6). Asiakkaita ohjattu ensimmäistä kertaa vuosiin sote-keskuksesta. Kirjaamiskäytännöt edistyvät. Liikuntaryhmissä 8–30 hlö / ryhmä. Ryhmiin osallistuvista 16 vastasi kyselyyn loppuvuonna 2025. Osallistujien palaute todella positiivista. Vastaajista 81 % koki, että liikuntaryhmään osallistumisella oli ollut erittäin paljon vaikutuksia omaan oloon, hyvinvointiin ja toimintakykyyn, ja 50 % osallistuminen oli vaikuttanut fyysisen aktiivisuuden määrään arjessa erittäin paljon, ja 44 % melko paljon. Kuntotestitapahtumassa 78 osallistujaa. Osallistujien kuntoindeksin keskitulos 0,21, eli liikunta- ja ravintotottumukset olivat kohtalaiset, vastaavalla tasolla kuin suomalaisilla työikäisillä keskimäärin.

NUORISOPALVELUT

Hartolassa vuoden 2025 aikana oli tarjolla laadukkaita ennaltaehkäisevän nuorisotyön toimintamuotoja nuorten yksilölliset tarpeet huomioiden. Avoimen nuorisotyön, Nuorten Työpaja Signaalin ja Etsivän Nuorisotyön yhteinen Nuortentalo Nurkka29 oli mahdollistamassa 7–29-vuotiaille suunnatun kasvua ja kehitystä tukevan toiminnan toteuttamista. Nuorisotyön kautta pystyttiin tarjoamaan tukea myös esimerkiksi kulttuuriin ja erilaisiin harrastuksiin osallistumiseen.

Yhteistyössä eri toimijoiden kanssa nuorille järjestettiin monipuolista toimintaa nuorisotilatyöstä retkiin ja erilaisiin tapahtumiin. Hartolassa otettiin käyttöön nuorisotyön tilastointijärjestelmä NuoDo. Avoimen nuorisotyön 103 kerralla toteutettuun Nurkka-toimintaan (PikkuNurkka, IsojenNurkka ja AreenaNurkka) osallistui noin 1600 lasta ja nuorta. Vanhustenviikolla järjestetty Nurkan avoimet ovet ikäihmisille -tapahtuma oli menestys osallistujapalautteiden ja osallistujamäärän perusteella. Retkitoiminta oli toimintavuoden aikana aktiivista ja yhteistyötä tehtiin aktiivisesti naapurikuntien kanssa. Harrastusmessut toteutettiin elokuussa. Nuorten omaehtoista toimintaa tuettiin auttamalla nuoria 21.3. VIP-Purnu-

tapahtuman toteuttamisessa. Kesällä järjestettiin uimakouluja Aurinkorannalla.

Yhteistyö nuorisotyössä on laajaa niin paikallisesti, seudullisesti kuin valtakunnallisestikin. Osallistuttiin seudulliseen nuorisotyön aluekoordinaatio -hankkeeseen ja Nuorisotyön seudulliseen kehittämisryhmän toimintaan. Hartolan Ohjaamon avajaiset olivat 15.1.2025. Toimintaa toteutettiin Heinolan kaupungin koordinoimana ja alueellisessa Itä-Hämeen Ohjaamossa mukana on myös Sysmä. Nuorisovaltuusto kokoontui vuoden aikana kahdeksan kertaa ja Päijät-Hämeen nuorisovaltuustojen välistä yhteistyötä alettiin rakentaa toden teolla syksyllä 2025. Myös yhteistyö Päijät-Hämeen hyvinvointialueen nuorisovaltuuston kanssa tiivistyi.

Hanketoiminta oli edellisten vuosien tavoin vilkasta. Koulunuorisotyö työmuotona oli Hartolassa päättynyt 31.12.2024, koska avustusta ei saatu. Hartolan yhtenäiskoulun oppilaskunnan aloitteesta mahdollisuuksia koulunuorisotyön toteuttamiseen selvitettiin keväällä 2025. Aluehallintovirastolta haettiin menestyksekkäästi koulunuorisotyön paikallista kehittämishanketta vuosille 2025–2027 ja koulunuorisotyö palasi työmuotona nuorisotyön repertuaariin elokuussa 2025, tällä kertaa Hartolan omana toteutuksena.

Harrastamisen Suomen mallina tunnettu, koulupäivien yhteydessä peruskoululaisille tarjottava kerhotoiminta vakiinnutettiin nuorisolakiin 1.1.2023. Hartolassa mallin mukaisella hankkeella luotiin lapsille ja nuorille harrastusmahdollisuuksia koulupäivän yhteydessä lukuvuoden 2024–2025 aikana. Lasten ja nuorten toiveiden mukaista toimintaa järjestettiin hankkeen avulla esimerkiksi uudella liikunnallisella AreenaNurkka-kerholla ja aikaisemmilta vuosilta tutulla tempukerholla ja multisport-kerhotoiminnalla. Parhaimmillaan yhtäaikaaisesti kerhotoiminnassa oli mukana noin viisikymmentä lasta ja nuorta. Hiihtokeskus Purnussa toteutettu toiminta on hyvänä esimerkkinä saavutettavasta ja tasapuoliset toimintaan osallistumisen mahdollisuuden tarjoavasta toiminnasta. Lasten ja nuorten paikalliseen harrastustoimintaan saadulla valtionavustuksella toteutettiin kesällä skeittileiri.

Vuoden aikana toteutettiin 14–17-vuotiaiden nuorten kesätyöllistämistä kesätyöpassein. Hartolan kunnan ja Lions Club Hartolan rahoittamana kesätyöpasseilla työllistyi 28 nuorta.

Etsivän nuorisotyö -hankkeen pääkohderyhmään kuuluvat alle 29-vuotiaat nuoret hartolalaiset, jotka ovat jääneet työelämän tai opintojen ulkopuolelle. Vapaaehtoisuuteen perustuva, tavoitteellinen ja toiminnallinen tuki pitää sisällään yksilö- ja pienryhmätoiminnan ohjausta, päihdekasvatusta ja arjenhallintataitojen vahvistamista. Etsivän nuorisotyön painopisteenä on ennaltaehkäisevä työ, joka näkyy tiiviinä yhteistyönä koulujen ja alueen toisen asteen oppilaitosten kanssa. Etsivä nuorisotyöntekijä toimii myös Rikosseuraamuslaitoksen apuvalvojana ja on mukana Puolustusvoimien Time Out – Aikalisä! -toiminnassa. Asiakasmäärässä oli vuoden 2025 aikana hienoista laskua verrattuna aikaisempiin vuosiin, mutta asiakkaiden haasteet olivat entistä suurempia ja moniulotteisempia. Yhteistyö työvoimapalveluiden kanssa lähti loppuvuodesta hyvin käyntiin.

Nuorten työpaja -hankkeessa tarjotaan aluehallintoviraston tuella valmennuspalveluita työttömille tai vailla opiskelupaikkaa jääneille nuorille hartolalaisille. Nuorten Työpaja Signaalissa 16–29-vuotiailla nuorilla on mahdollisuus osallistua ohjattuun ja tuettuun pajatoimintaan: erilaisia työtehtäviä mediapajaympäristössä, nuorisolain mukaista aktivoivaa toimintaa, mahdollisuus osaamistodistuksien suorittamiseen. Nuortentyöpajatoiminnalla tuetaan avoimille työmarkkinoille työllistymistä ja opiskelupaikan löytymistä ja kehitetään yksilöllisesti nuoren elämänhallintataitoja myös terveellisiin elämäntapoihin tukien. Tavoitteena on syrjäytymisen ehkäiseminen ja arjenhallintataitojen opettelu.

Opetus- ja kulttuuriministeriön suositus ja työ- ja elinkeinoministeriön linjaukset vaikuttavat jatkossa entistä enemmän nuortentyöpajojen toimintaan. Vielä vuoden 2025 aikana nuorten työpajalla oli mahdollisuus tarjota nuorille tukea peruskouluopintojen sekä lukio-opintojen loppuun saattamiseen

yhteistyössä koulutuksen järjestäjien kanssa. Ohjautuvuuden haasteisiin pyrittiin vastaamaan sopimusteknisillä ratkaisilla ja pajatoiminnan uudelleen järjestelyillä. Nuorten työpaja toimi yhden ohjaajan mallilla.

Strategiset tavoitteet vuosille 2025-2027 ja niiden toteutuminen			
Tavoitteet	Toimenpiteet	Arviointimittarit	Toteutuneet toimenpiteet ja tulokset
Lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen tukeminen. Lasten ja nuorten hyvinvointi. *hyte-neuvottelujen painopiste vuodelle 2024–2025	Edellytykset nuorisotyölle ja toiminnalle luodaan järjestämällä nuorille suunnattuja palveluja.	Toiminnan määrä toimintaresursseihin suhteutettuna.	Nuorille suunnattuja palveluja järjestettiin runsaasti ja hanketoiminta oli monipuolista. Nuorisotyön tilastointijärjestelmä NuoDo otettiin käyttöön. Koulunuorisotyö palasi nuorisotyön palvelurepertuaariin. Nuorisotyöhön tarvitaan lisää ammattitaitoisia kohtajia.
	Nuorille tarjottava ennaltaehkäisevä toiminta ohjaus ja palvelut lähipalveluna Hartolassa.	Laadullinen arviointi auttaa ymmärtämään, miten palvelut koetaan, millaisia merkityksiä ne tuottavat ja miten toimintaa voidaan kehittää saavutettavammaksi ja vaikuttavammaksi.	Työntekijöiden, yhteistyökumppaneiden ja osallistujien toiveita, palautteita ja osallistavia kyselyjä hyödynnettiin toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Nuorille tarjottiin monipuolista ja laadukasta ennaltaehkäisevää toimintaa, ohjausta ja palveluja suunnitelmien mukaisesti. Hartolassa nuorisotyön on moniulotteista ja hanketoiminta laajamittaista.
	Alle 29-vuotiaiden nuorten arjenhallinnan ja kasvun tukeminen perus- ja erityisnuorisotyössä.	Laadullinen arviointi auttaa ymmärtämään, miten palvelut koetaan, millaisia merkityksiä ne tuottavat ja miten toimintaa voidaan kehittää saavutettavammaksi ja vaikuttavammaksi.	Nuorille tarjottiin monipuolista arjenhallintaa ja yksilöllistä kasvua tukevaa toimintaa. Toimintamuotoina mm. etsivänuorisotyö, nuorten työpajatoiminta ja monipuolinen avoin nuorisotoiminta. Ohjaamotoiminta käynnistyi.

	Nuorten toiminnallinen ja suunnitelmallinen aktivointi.	Nuorten jatkosijoittuminen pajajaksojen jälkeen . SOVARI-mittari.	Nuorten jatkosijoittuminen pajajaksojen jälkeen tapahtui suunnitellusti. Nuorten työpajalla oli työkokeilusopimusten lisäksi käytössä pajan oma sopimus. SOVARI-mittarin tulokset etsivästä nuorisotyöstä olivat maan keskiarvoa paremmat ja paikallinen etsivätyö sai kaikilla osa-alueilla nuorilta hyvät arvosanat.
Turvataan nuorten osallistumis-, kuulemis- ja vaikuttamismahdollisuudet. kuntalaki (410/2015) 26 § nuorisolaki (1285/2016) 24 § laki hyvinvointialueesta (29.6.2021/611) 32 §	Nuoria kuullaan heitä koskevissa asioissa.	Vaikuttajaryhmien toiminta: -nuorisovaltuusto -Päijät-Hämeen hyvinvointialueen nuorisovaltuusto -Nurkkakunta	Nuorten vaikuttajaryhmät osallistuivat päätöksentekoon ja toimintojen kehittämiseen aktiivisesti paikallisesti ja seudullisesti. Nuorisovaltuusto kokoontui kahdeksan kertaa. Kunnan toiminnassa ja päätöksenteossa on tärkeää huomioida, miten heterogeenisen nuorison ääni saadaan aidosti kuuluville.

8.5 Kirjastopalvelut

Hartolan kunnankirjasto kuuluu kunnan lakisääteisiin peruspalveluihin ja sen tavoitteena on edistää väestön yhtäläisiä mahdollisuuksia lukuharrastukseen ja sivistykseen.

Kirjasto mahdollistaa kansalaisvalmiuksien kehittämisen ja elinikäisen oppimisen, sekä väestön opastamisen digitaalisten yhteyksien äärelle. Kirjasto tuo iloa kaikenikäisille ihmisille ja on kuntalaisille tärkeä palvelu.

Hartolassa omatoimikirjaston valikoima on hyvä, sillä koko kirjaston aineisto, varastoaineistoa lukuun ottamatta on omatoimiasiakkaiden käytössä. Lisäksi kirjastossa voi omatoimijalla käyttää asiakaskoneita ja lukea digimuotoisia sanomalehtiä e-press-tietokannasta. Omatoimikirjastoon pääsee kirjastokortilla ja siihen liitettyllä pin-koodilla, lainausautomaatti toimii samoilla tunnuksilla. Omatoimikirjastossa on töitä, jotka vaativat henkilökunnan panosta: palautuneen aineiston palautus ja hyllytys, sekä seutuvarausten käsittely.

Kirjastoasioita voi hoitaa myös kotoa käsin <https://lastu.finna.fi> sivuston kautta, josta löytyy myös lainattavaa e-aineistoa. Kansallinen e-kirjasto-mobiilisovelluksesta löytyy hyvä valikoima e-kirjoja, sekä aikakauslehtiä ja muutama sanomalehti.

Strategiset tavoitteet vuosille 2025-2027 ja niiden toteutuminen		
Tavoitteet	Toimenpiteet	Toteutuneet toimenpiteet
Palveluajat asiakaspalvelua tarvitseville asiakkaille. Omatoimikirjaston käyttö pitkällä aukioloajoilla ja ilman ikärajoja.	Digineuvonta, tietopalvelu, lainauspalvelu, kopiopalvelu, poistokirjamyynti. Omatoimilaitteet, valvontakamerat, kirjastoaineiston selkeä järjestely.	Koulutettu henkilökunta, asiakaslähtöinen kokoelma ja asiantunteva asiakaspalvelu. Riittävän toimintavarma omatoimikirjasto.

Arviointimittarit ja perusteet					
Kirjastotoimi	2024	2025	2026	2027	2028
Kokonaislainaus	38990	39 631	40 000	40 000	40 000
- pääkirjasto	21071	20 908			
- omatoimikirjasto	17919	18723			
- kaukolainat (ei laskettu kokonaislainauslukuun)	12	5			
Lainat/asukas	15,3	16	17	17	17
Kirjastokäynnit			20 000	20 000	20 000
pääkirjasto + omatoimikirjasto	17280	19013			
omatoimikirjasto	5204	6175			

* Omatoimikirjaston kävijämäärä tarkoittaa asiakasmäärää, joka on kirjautunut omatoimikirjaston lukulaitteella kirjastoon saapueensa. Tässä on syytä huomioda, että yhdellä kortilla voi tulla useampi ihminen.

* Kävijälaskuri kertoo koko kirjaston vuosittaisen kokonaiskävijämäärän. Käytämme kävijälaskuria tilastossa mittarina asiakaskäyntien laskennassa. Kävijälaskurin lukema on tilaston ylempi luku.

LASTU-yhteistyö hyödyttää kaikkia kimpassa mukana olevia kirjastoja. Kimpassa kustannukset jakautuvat asukaslukujen mukaan mm. seutukuljetusten tai e-aineistotietokantojen osalta. Yhteistyö lisää kirjastojen keskinäisiä kommunikaatioita, voidaan keskustella asioista ja kehittää sitä kautta toimintaa sekä paikallisesti, että yhdessä.

LASTU-kirjastot siirtyivät KOHA-kirjastojärjestelmään syksyllä 2024. KOHA on kirjastojen omaan käyttöönsä kehittämä tietokanta, jota kehitetään jatkuvasti. LASTU-alueella jokainen kunta on hankkinut asukaslukuun nähden tarvittavan määrän KOHA:n osakkeita.

LASTU-alueen kunnissa ja kaupungeissa toimii yhteensä kahdeksan pääkirjastoa sivukirjastoineen, sekä seitsemän kirjastoautoa: Lahdessa (4 kpl), Heinolassa, Hollolassa ja Orimattilassa. Omatoimikirjastoja on käytössä 15 toimipisteessä, joista seitsemän (7) on Lahden sivukirjastoja.

Strategiset tavoitteet vuosille 2025-2027 ja niiden toteutuminen			
Tavoitteet	Toimenpiteet	Arviointimittarit	Toteutuneet toimenpiteet ja tulokset
Kattavat kustannustehokkaat kirjastopalvelut.	Monipuolinen, ajantasainen kokoelma. Päivitetyt kirjastojärjestelmät ja sekä hyvät digi- ja verkkopalvelut.	Kokonaislainaus pääkirjasto, kirjastokäynnit, lainat/asukas	Kokonaislainaus pääkirjastossa putosi vain 200 kpl ja kirjastokäyntejä n. 2000 enemmän, verrattuna vuoteen 2024.
Omatoimikirjaston käyttö pitkällä aukioloajoilla ja ilman ikärajoja.	Toimivat omatoimilaitteet, valvontakamerat, kirjastoaineiston selkeä järjestely.	Kokonaislainaus omatoimikirjasto, kirjastokäynnit, lainat/asukas	Omatoimikirjastossa lainoja 350 kpl enemmän ja kirjautumisia n. 900 enemmän kun vuonna 2024.

8.6 Kansalaisopisto ja musiikkikoulu

Vapaan sivistystyön palvelut ostetaan Itä-Hämeen Opistolta. Itä-Hämeen Opiston kansalaisopisto tarjoaa nuorille ja aikuisille mahdollisuuden kehittääään opiskeluun ja harrastamiseen. Itä-Hämeen Opiston musiikkikoulu tarjoaa taiteen perusopetuksen mukaista musiikin perusopetusta. Itä-Hämeen Opiston musiikkikoulussa on mahdollista suorittaa musiikin perusopetuksen yleinen oppimäärä. Vapaan sivistystyön opetus järjestetään Itä-Hämeen opiston omien tilojen lisäksi kunnan eri kiinteistöissä.

Talouden tasapainottamissuunnitelmaa vuosille 2024–2027 noudattaen kansalaisopiston kustannuksia vähennetään vuosittain noin 10 % esimerkiksi kurssitarjontaa supistamalla, ja musiikkikoulun toiminta lakkautetaan asteittain ja opiskelijat ohjataan esimerkiksi Heinolaan.

TUNNUSLUKUJA

Asiakaspalvelujen ostot	TP 2023	TP 2024	TA 2025	TP 2025	TA 2026
Kansalaisopisto euroa	54 996*	67 375**	40 800	47 404	36 700
Musiikkikoulu euroa	20 372	34 771**	20 000	12 382	12 000

*) Kansalaisopiston vuoden 2023 laskutus pitää sisällään myös vuoden 2022 kuluja, jotka laskutettiin vasta vuoden 2022 tilinpäätöksen valmistumisen jälkeen.

**) Vuoden 2024 lukemat pitävät sisällään myös vuoden 2023 kuluja, jotka laskutettiin vasta vuoden 2023 tilinpäätöksen valmistumisen jälkeen. Vuoden 2024 oikaisut on huomioitu täysimääräisesti.